

DARBO SU SISTEMA *ATMOSFERA* APRAŠYMAS

BENDRA DALIS

I. DARBAS SU SISTEMA *ATMOSFERA*

Nusikopijuokite informaciją į savo kompiuterio C:\ diską. Jūsų kompiuteryje viename iš šių diskų turi būti **EIS** ir **REZ** katalogai.

Sistemoje numatytas duomenų **saugojimas** pagal:

\EIS\ATMOSFER\DBF	- duomenys apie objektus
\EIS\ATMOSFER\DBF_EALS	- klaidingai įvesti duomenys
\EIS\BENDRA\DATABASE	- bendri klasifikatoriai

Rezultatai kaupiami standartinėje vietoje:

\REZ\

Jei išskiriami duomenys iš visumos, tai jiems skirta:

\REZ\EIS\ATMOSFER\DBF
\REZ\EIS\ATMOSFER\DBF_FALS
\REZ\EIS\ATMOSFER\TEMP

Pastaba: ‘\’ - rodo, kad viskas viename diske.

EIS kataloge turi būti ATMOSFER, BENDRA, SISTEMA katalogai (žiūr. priedas Nr.1).

ATMOSFER kataloge turi būti DBF, DBF_FALS, PROGRAM, TEMP katalogai (žiūr. priedas NR.1). Įėję į katalogą DBF nusikopijuokite iš instaliacinės disketės failą dbf.arj ir jį išarchyvuokite (komanda: arj e dbf.arj); įėję į katalogą DBF_FALS nusikopijuokite iš instaliacinės disketės failą fals.arj ir jį taip pat išarchyvuokite (komanda: arj e fals.arj); įėję į katalogą PROGRAM nusikopijuokite iš instaliacinės disketės failą program.arj (komanda: arj e program); įėję į katalogą TEMP nusikopijuokite iš instaliacinės disketės failą temp.arj (komanda: arj e temp).

BENDRA kataloge turi būti DATABASE katalogas (žiūr. priedas Nr.1). Ši dalis (DATABASE katalogo failai) bus pateikta konkrečiam regiono departamentui visoms formoms (ATMOSFERA, VANDUO) bendra.

SISTEMA kataloge turi būti FAILAI, KOPIJ ir TEKSTAI (žiūr. priedas NR.1). Įėję į katalogą FAILAI nusikopijuokite iš instaliacinės disketės failą failai.arj ir ją išarchyvuokite (komanda: arj e failai.arj); įėję į katalogą KOPIJ nusikopijuokite iš instaliacinės disketės failą kopij.arj (komanda: arj e kopij.arj); įėję į katalogą TEKSTAI nusikopijuokite iš instaliacinės disketės failą tekstai.arj (komanda: arj e tekstai.arj).

Dirbant su sistema ATMOSFERA, galimi šie pagrindiniai režimai:

Stacionarių taršos šaltinių duomenų įvedimas, peržiūrėjimas ir koregavimas (programa psi.exe);

Suvestinės (suvestinių formavimas ir spausdinimas pagal stacionarių taršos šaltinių duomenis; programa oras.exe);

Mobilių teršimo šaltinių duomenų įvedimas, peržiūrėjimas, koregavimas ir suvestinių formavimas (programa mob_or.exe).

II. SISTEMOS *ATMOSFERA* PALEIDIMAS

(duomenų įvedimui)

Norint pradėti darbą su ekologinės informacijos sistema reikia rodykliniu klavišu eiti į katalogą EIS. Nuspaudę ENTER, toliau einate į katalogą SISTEMA, po to į katalogą TEKSTAI. Ten yra programa **psi.exe** (žiūr. priedą Nr.1). Paleidus programą, gauname meniu:

ATMOSFERA

Duomenų įvedimas
Peržiūrėjimas ir koregavimas
Informacija
Suvestinės (šis režimas nenaudojamas)

Perėjimas nuo vieno komandinio režimo prie kito atliekamas rodyklinių klavišų pagalba. Kursoriui esant pasirinktame komandiniame režime, paspaudus ENTER, įeiname į darbø sąrašą. Grįžimas atgal atliekamas ESC pagalba.

III. SURINKTŲ DUOMENŲ PERDAVIMAS

Organizacijos, įvedančios duomenis, turi perduoti failus iš:

\EIS\ATMOSFER\DBF
\EIS\ATMOSFER\DBF_FALS
\EIS\ATMOSFER\TEMP

Failai į disketę kopijuojami į tokias pačias bibliotekas, t. y. diskelyje turi būti bibliotekos:

\EIS\ATMOSFER\DBF
\EIS\ATMOSFER\DBF_FALS
\EIS\ATMOSFER\TEMP

INSTRUKCIJA VARTOTOJUI

1. DUOMENŲ ĮVEDIMAS

Paleidus programą **psi.exe** (žiūr. priedas Nr.1), ekrane gauname meniu. Pasirinkus komandinį režimą **DUOMENŲ ĮVEDIMAS**, fiksuojame klavišu Enter. Ekrane matome meniu:

```
Kodas
Miestas (rajonas)
Kontekstas
Pasirinkti
```

Jei žinome įmonės kodą, pasirenkame režimą **Kodas**. Įėjus į įvedimo langą, kursorius atsistoja ties lauku **Kodas**. Šio lauko paskirtis įvesti tikslų įmonės kodą. Jei kodą surinkote teisingą, programa pagal klasifikatorių atrinks įmonės pavadinimą ir automatiškai užpildys lauką, kuriame pasirodys įmonės pavadinimas. Jei kodą įvedėte netikslų, informacijos lange atsiras užrašas: “Nėra objekto tokiu kodu. Taisykite arba pasirinkite iš sąrašo”. Surenkate reikiamos įmonės pavadinimo fragmentą. Tai gali būti keletas charakteringų to žodžio šaknies raidžių, bet ne galūnė ar priešdėlis. Atsirąs objektų pavadinimų sąrašas. Kursorius stovės ties tuo pavadinimu, kurio fragmentą surinkote. Jei tai nėra ieškomas pavadinimas, paieškokite jo gretimose pozicijose. Suradę reikiamą pavadinimą, spaudžiate Enter. Jei paieška nesėkminga, informacijos lange atsirąs užrašas: “pagal kontekstą nerasta”. Šiuo atveju pateikiama miestų-rajonų pavadinimų sąrašas, iš kurio kursoriumi išsirenkate norimą pavadinimą ir spaudžiate Enter. Pasirinkus miestą, rajoną, atsirąda ten esančių objektų sąrašas. Kursoriumi surandate reikiamą ir spaudžiate Enter. Jei suradote reikalingą įmonę, automatiškai užsipildo ne tik laukas **Kodas**, bet ir tikslus įmonės pavadinimas.

Jeį įmonės pavadinimo nesuradote, tai įmonei turi būti suteiktas laikinas objekto kodas. Galima pasinaudoti specialiai tam skirtu laikinųjų kodų numerių sąrašu, kuris yra įtrauktas į įmonių objektų sąrašą. Todėl laikinojo objekto kodo ieškome tokia pat tvarka kaip ir įmonės kodo, tik vietoj įmonės pavadinimo renkame “laikinas objekto kodas”, tokiu būdu išsikviesdami laikinųjų kodų numerių sąrašą. Iš sąrašo išsirenkame tokį laikinojo kodo numerį, kuris atitiktų miestą(rajoną), kuriame yra įmonė, ir paspaudžiame Enter. Atkreipkite dėmesį į tai, kad tas pats laikinas objekto kodas negali būti panaudotas skirtingoms įmonėms. Todėl patartina fiksuoti pasirinktus laikinus objektų kodus, kad nebūtų tas pats kodas panaudotas du kartus. Tokiu atveju, kai įmonei suteikiamas laikinas kodas, tikslus objekto pavadinimas būtinai turi būti užrašytas sąrašė, kuris būtų pateiktas JTC Informacinių sistemų skyriui.

Išsirinkus reikiamą objekto pavadinimą ir pasirinkimą fiksavus klavišu Enter, ekrano viršutinėje eilutėje matomas objekto pavadinimas ir jo kodas. Viduryje užrašyti penkių dalių-lentelių, atitinkančių lenteles užpildytoje formoje, pavadinimai:

- I. Teršalų išmetimas į atmosferą, jų valymas ir utilizavimas (t/metus)
- II Teršiančių medžiagų išmetimų šaltinių charakteristikos.
- III. Dujų-dulkių valymo įrenginių darbo rodikliai.
- IV. Teršalų išmetimo į atmosferą mažinimo priemonių vykdymas.

V. Mobilijų teršimo šaltinių emisija (t/metus) (duomenys įvedami programa mob_or.exe)

Pasirinkus vieną iš dalių, pasirinkimą fiksuojame klavišu Enter.

I dalis. Teršalų išmetimas į atmosferą, jų valymas ir utilizavimas (t/metus). Šios dalies užpildytos formos skaičiai įvedinėjami į atitinkamus lentelės laukus. Iš vieno laukelio į kitą pereiname su klavišu Enter, o atgal į neteisingai įvestą ar praleistą lauką kursorius grąžinamas su klavišu Home. Pirmiausia įvedamas medžiagos kodas. Jei teršiančios medžiagos kodas yra teisingai užpildytas formoje, tai teršiančios medžiagos pavadinimo laukas užpildomas automatiškai. Jei kodas netikslus, arba nežinomas tai tuomet pateikiamas teršiančių medžiagų sąrašas, iš kurio galima pasirinkti reikalingą teršiančią medžiagą. Pasirinkus teršiančios medžiagos pavadinimą, ir pasirinkimą užfiksavus klavišu Enter, kodas užpildomas automatiškai. Jei sąrašė nėra teršiančios medžiagos pavadinimo, tokios medžiagos kodas ir pavadinimas neįvedami. Neturinčių kodo teršiančių medžiagų pavadinimų sąrašas turi būti pateiktas JTC Statistinių duomenų ir informacijos skyriui. I dalyje pateikiami duomenys apie suminius metinius teršalų kiekius, išmetamus iš stacionarių teršimo šaltinių:

3 - *me lauke* nurodomas iš visų stacionarių teršalų išskyrimo šaltinių (organizuotų ir neorganizuotų) į atmosferą patenkančių teršalų kiekis;

4 - *me lauke* nurodomas teršalų, patekusių į atmosferą be valymo per specialius įrenginius kiekis, o taip pat kiekis nesugaudytų teršalų, kurie praėjo pro ne jiems valyti skirtus valymo įrenginius;

5 - *me lauke* pateikiami duomenys tik apie tuos teršalus, kurie patenka į įmonės dujų valymo ar dulkių gaudymo įrenginius ir sugaudomi juose;

6 - *me lauke* nurodomas ataskaitiniais metais faktiškai sugautų teršalų kiekis;

7 - *me lauke* nurodomas kiekis sugaudytų teršalų, kurie grąžinti į gamybą arba realizuoti kitiems vartotojams;

8 - *me ir 9 - me laukuose* pateikiamas suminis išmestų į atmosferą teršalų kiekis;

10 - *me lauke* nurodomi DLT (didžiausia leidžiama tarša) arba LLT (laikiniai leidžiama tarša) normatyvai ataskaitiniams metams;

11 - *me lauke* nurodoma normatyvo rūšis.

Šioje ataskaitos dalyje duomenys pateikiami tonomis. Įrašyti duomenys apie medžiagas, kurios išmetamos mikrokiekiais, t.y. mažiau negu 1 kilogramas, 1-10 grafose kairiajame viršutiniame kampe dedamas ženklas “*” ir išmetimai nurodomi kilogramais per metus. Duomenys pažymėti “*” ženklu yra įvedami su “-” ženklu.

Po kiekvieno įrašo klausiama, ar dar bus įvedami šios dalies duomenys. Jei bus - atsakoma “Taip” ir tokiu pat būdu suvedinėjami likusieji šios lentelės įrašai. Užbaigus įvedinėti šios dalies duomenis, programa kontroliuoja loginius ryšius tarp duomenų stulpelių ir tikrina kontrolines sumas. Jei loginė sąlyga patenkinta, tikrinama skaičių stulpeliuose sumos (kontrolinės sumos, t.y. “Iš viso”, “Iš viso kietų”, “Iš viso skystų ir dujinių”). Jei loginė kontrolė gera, spauskite Enter. Po to gaunate “Kontrolinės sumos geros, duomenys suvesti. Spauskite Enter”. Jei loginis ryšys tarp stulpelių neteisingas, taisome formos užpildymo arba suvedimo klaidą. Po loginio ryšio tarp stulpelių kontrolės klaidingos eilutės pažymimos B. Duomenys koreguojami, atsižvelgiant į pastabas ekrano paskutinėse eilutėse.

Norint ištaisyti kontrolines sumas, reikia peržiūrėti suvestus duomenis, užpildytas formas, gal būt, persumuoti stulpelius ir tokiu būdu surasti klaidingą skaičių.

II dalis. Teršalų emisijos šaltinių charakteristikos. Išsirinkę tos dalies pavadinimą iš dalių sąrašo, pasirinkimą fiksuojame klavišu Enter. Ekране matome laukus su pavadinimais, į kuriuos įvedame atitinkamą informaciją.

1 - me lauke nurodomas kiekvieno emisijos šaltinio numeris pagal šaltinių išdėstymo schemą. Šaltinių numeracija neturi keistis. Naujam emisijos šaltiniui suteikiamas anksčiau ataskaitose nenaudotas numeris. Išmetimo šaltinio pavadinimas užrašomas ne iš paruošto sąrašo, bet laisvai (20 simbolių). Toliau įvedinėjami šaltinio parametrai: skerspjūvis arba išėjimo angos parametrai ir šaltinio aukštis nuo žemės paviršiaus (metrais); nurodomas išeinančios oro masės greitis (m/s), tūris, išmetamo dujų-oro mišinio temperatūra organizuoto teršalų emisijos šaltinio išėjimo angoje arba neorganizuoto emisijos šaltinio paviršiuje.

8 - me lauke įvedama kontrolinė suma, t.y. suma tų duomenų, kurie buvo įvesti 4, 5, 6 ir 7 laukuose. 9 ir 10 laukø atskirose eilutėse įvedami visø iš šaltinio išmetamų teršalų kodai ir pavadinimai. Jei nėra užpildytas teršalo kodas, teršalą pasirenkame iš pateikto sąrašo.

11 ir 12 laukuose įvedami iš emisijos šaltinių patenkančių į atmosferą teršalų galimi maksimalūs ir vidutiniai kiekiai pagal kiekvieną medžiagą.

13 - me lauke nurodomas atskirų į atmosferą išmestų teršalų kiekiai (t/metus). Įvedinėjant duomenis apie medžiagas, kurioms 13 lauke kairiajame viršutiniame kampe dedamas ženklas “*” ir emisijos nurodomos kilogramais per metus, kiekis įvedamas su “*” ženklu.

14 - me lauke įvedama kontrolinė suma, t.y. suma tų duomenų, kurie buvo įvesti į 11, 12 ir 13 laukus.

Kai prie vieno išmetimo šaltinio yra keletas teršiančių medžiagų, visi duomenys apie išmetimo šaltinį suvedami tik į pirmąją eilutę. Sekantys įrašai yra formuojami tik iš šaltinio numerio (būtinai), medžiagos pavadinimo, išmetamų kiekių, kontrolinių sumų. Nepildomi laukai praleidžiami su klavišu Enter.

Jei kontrolinės sumos geros, tai duomenys užrašomi į duomenų bazę (žiūr. priedas Nr. 1). Jei kontrolinės sumos blogos, taisome klaidas. Jei klaidas paliekame, duomenys užrašomi į blogų duomenų bazės dalį (žiūr. priedas Nr. 1)

III dalis. Dujų-dulkių valymo įrenginių darbo rodikliai

1 - me lauke nurodomas teršalų emisijos šaltinio numeris, kuris turi atitikti II dalyje 1 - me lauke įvestą numerį.

2 - me ir 3 - me laukuose įvedamas dulkių - dujų valymo įrenginio kodas ir pavadinimas. Jei kodas nežinomas, jį renkamės iš sąrašo. Su šiuo sąrašu dirbama kaip su teršiančių medžiagų sąrašu.

4 - me ir 5- me laukuose įvedami teršalų, kuriuos turi sugaudyti (nukenksminti) 3-me lauke minimi valymo įrenginiai, kodas ir pavadinimai. Čia gali būti naudojamas ir teršiančių medžiagų sąrašas.

6 - me lauke nurodomas faktinis teršalų kiekis, patenkantis į šioms teršalams sugaudyti (nukenksminti) skirtus įrenginius.

7 - me lauke nurodomas teršalų kiekis, kuris į atmosferą patenka po valymo.

8 - me ir 9 - me laukuose nurodomas valymo įrenginio projektinis ir faktinis efektyvumas. Programa tikrina, ar patenkinama sąlygos $g7 < 100$ ir $g7-g6 < 30$. Jei šios sąlygos netenkinamos, atkreipiamas dėmesys į užpildymą arba valymo įrenginių

efektyvumą. Jei duomenys tinkami, pasirenkame įrašymą į “teisingų” duomenų bazę, nors buvo perspėjantis pranešimas. Jei duomenys bus taisomi vėliau, įrašoma į “klaidingų” duomenų bazę.

IV dalis. Teršalų emisijos į atmosferą mažinimo priemonių vykdymas. Šios dalies informacija suvedinėjama panašiu būdu kaip II - osios.

1 - me ir 2 - me laukuose nurodomas gamybos, kurioje įdiegiama priemonė, numeris ir pavadinimas. Gamybos technologinio proceso pavadinimas išrenkamas, nustatant kursorių ant reikiamo pavadinimo, kuris yra iš anksto paruoštame sąrašė. Su šiuo sąrašu dirbame taip pat, kaip su teršiančių medžiagų sąrašu. Šiame sąrašė pasirinkus technologinio proceso pavadinimą ir nuspaudus Enter, pasirodo “gilesnis” sąrašė, iš kurio galutinai ir pildomas šis laukas.

3 - me lauke nurodomas emisijos šaltinio numeris, kuris turi atitikti II dalies 1 - me lauke pateiktam numeriui.

4 - me lauke įvedamas ataskaitiniais metais vykdomos (ar pilnai įvykdytos) priemonės pavadinimas.

5 - me lauke nurodomos išlaidos iš visų finansavimo šaltinių skirtos šiai priemonei įvykdyti, *6 - me lauke* nurodoma priemonės įvykdymo data (planuojama), *7 - me* - įvedama faktiškai skirtos lėšos nuo priemonės vykdymo pradžios iki ataskaitinio periodo pabaigos (tūkst. Lt), *8 - me lauke* pateikiami duomenys apie faktišką lėšų panaudojimą ataskaitiniais metais. Tuo atveju, jei priemonė įvykdyta per vienerius metus (ataskaitinius) - 7 ir 8 lauko duomenys sutaps.

9 - me lauke įrašomas priemonės įvykdymo koeficientas.

10-me lauke įvedama kontrolinė suma, t.y. suma tų duomenų, kurie įvedami į 5, 7, 8, 9, 13 ir 14 laukus.

11 - me ir 12 - me laukuose nurodomi teršalų kodai ir pavadinimai, *13 - me lauke* įvedamas apskaičiuotas (planuojamas) išmetamų į atmosferą teršalų kiekio sumažėjimas, kuris turi būti pasiektas įvykdžius numatytas priemones.

14 - tas laukas būna pildomas tik įvykdžius priemonę.

V dalis. Mobilijų teršimo šaltinių emisija. Šios dalies duomenų įvedimui naudojama programa **mob_or.exe** (žiūr. priedas Nr.1). Ji yra \EIS\ATMOSFER\PROGRAM\.

Pagrindinis meniu:

Duomenų įvedimas Rezultatai Servisas Pagalba Baigti

V ataskaitos dalyje pateikiami duomenys (t/metus) apie teršalus iš visų rūšių mobilijų teršimo šaltinių. Duomenys įvedami per meniu punktą **Duomenų įvedimas**. Objekto kodas įvedamas kaip ir ankstesnėse dalyse.

1 - 6 eilutėse yra įvedama kiekvienos atskiros mobilijų teršimo šaltinių grupės duomenys apie teršalus. Jei pirma eilutė nepildyta, ji automatiškai gausis kaip suma. Eilutėje **Viso** įvedamas bendras mobilijų teršimo šaltinių skaičius, o taip pat atskirai įvedama kiekvieno teršalo emisijų suma.

Lange **Kontrolė** yra suma visų teršalų, išmestų iš visų rūšių mobilijų teršimo šaltinių. Jei kontrolinė suma gera gausime meniu:

**Taisyti
Įvesti**

Trinti
Baigti

2. TAISYMAS

Duomenis stacionarių teršimo šaltinių duomenų bazėje galima taisyti programa **psi.exe** (žiūr. priedas Nr. 1), komandinis režimas **Peržiūrėjimas ir koregavimas**. Surinkus norimo taisyti objekto kodą, atsiranda užpildytų lentelių sąrašas. Pasirenkame tą dalį, kurią norime taisyti. Jei nežinome įmonės kodo, surinkus kontekstą, atsiras objektų pavadinimų sąrašas. Kursorius stovės ties tuo pavadinimu, kurio kontekstą surinkote. Taisant duomenis, naudokitės programoje pateiktais nurodymais: t. y. Esc - pabaigimas, Ctrl+End - eilutės taisymas, Ctrl+D - eilutės pašalinimas, Ins - įterpti eilutę po einamosios. Vėl vykdoma loginė duomenų kontrolė. Jei ji teisinga, išvedamas pranešimas: “Kontrolinės sumos geros. Duomenis suvesti”. Paspaudus klavišą Enter, duomenys užrašomi į duomenų bazę (žiūr. priedas Nr.1)

Rėžimas **Informacija** suteikia galimybę pamatyti sąrašą objektų, kuriems jau suvesti duomenys ir sąrašą paskutinių suvestų duomenų. Be to yra galimybė atspausdinti sąrašą objektų, kuriems yra suvesti duomenys klaidingai ir visą sąrašą objektų, kuriems suvesti duomenys.

3. SUVESTINIŲ FORMAVIMO TVARKA

Iš suvestų duomenų formuojamos suvestinės. Programa **oras.exe** (yra direktorijoje \ORAS\; žiūr. priedas Nr. 1) pagrindiniame meniu pateikia kelis suvestinių formavimo variantus (neleisti variantai pasirodo blankia spalva):

Adresai **Statistika** **Teršalai** **Skirstymas** **Servisas** **Help** **Baigti**

Pasirinkus pagrindiniame meniu režimą **ADRESAI** (fiksuojuame klavišu Enter), ekrane pateikiamas meniu:

Vieta
Klasifikatoriai
Nustatyti, kelerius metus rinkti
Palyginimai

Pasirinkus režimą **Vieta**, lange **PRANEŠIMAI** matome kur duomenys patalpinti ir į ką norima pakeisti.

Pasirinkus režimą **Klasifikatoriai**, matome ekrane kur buvo bendri klasifikatoriai ir į ką norime pakeisti.

Yra galimybė analizuoti bet kurių metų duomenis atskirai arba daryti bendras suvestines palyginimui. Pasirinkus režimą **Nustatyti kelerius metus rinkti**, ekrane matome:

Duomenys pagal metus

Metai

Bazė
1991
1992
1993
1994
1995
1996
1997
1998
1999
2000
2001
2002
2003
2004
2005
2006
2007
2008

Pažymime klavišu Enter. Pasirinkimą baigiame klavišu Esc. Prie pasirinktų metų metų atsiranda =>. Panaikinti pasirinkimą galima pakartotinai nuspaudus klavišą Enter.

Pasirinkus režimą **Palyginimai**, ekrane pateikiamas meniu:

Sumariniai duomenys
Emisijos
Statistika pagal pasirinkimą
Duomenys apie emisijas ir objektus
Apskaitos objektai

Priklausomai nuo pasirinktų metų galima palyginti duomenis: sumarinius duomenis, emisijas, statistiką pagal pasirinkimą, duomenis apie emisijas ir objektus, apskaitos objektus.

Pasirinkę režimą **Statistika**, spaudžiame klavišą Enter. Ekrane matome meniu:

Sumariniai duomenys
Gamtosauginės priemonės
Kenksmingų išmetimų sumažėjimas
Baigti

Pasirinkus režimą **Sumariniai duomenys**, formuojama suvestinė "Teršalų išmetimas į atmosferą, jų valymas ir utilizavimas (t/metus). Galimi pjūviai:

Miestai (rajonai)
Regonai

Ūkio šakos Apskritis

Rėžimas **Gamtosauginės priemonės** leidžia formuoti suvestinę “Gamtosauginių priemonių vykdymas”. Galimi pjūviai kaip ir ankstesnėse suvestinėse.

Rėžimas **Kenksmingų išmetimų sumažėjimas** leidžia formuoti suvestinę “Teršiančių medžiagų išmetimų sumažėjimas”. Galimi pjūviai kaip ir ankstesnėse suvestinėse.

Pasirinkus pagrindiniame meniu rėžimą **Teršalai**, programa pateikia galimų pjūvių sąrašą, pagal kuriuos gali būti formuojamos suvestinės:

Teršalų emisija
Teršalų valymas
Teršalų struktūra
Statistika pagal pasirinkimą
Duomenys apie objektus
Baigti

Pasirinkus rėžimą **Teršalų emisija**, galima gauti suvestines “Teršalų emisija į atmosferą, jų valymas ir utilizavimas (t/metus)”. Galimi pjūviai kaip ir ankstesnėse suvestinėse. Pasirinkus vieną iš pjūvių, pvz. miestas(rajonas), programa pateikia miestų(rajonų) sąrašą, iš kurio pasirenkate reikalingą miestą(rajoną). Spaudžiate Enter. Ekране išsišviečia informacinis langas “Ar norite pasirinkti tik dalį objektų? N/T”. Įvedus simbolį “T” ir paspaudus Enter, iš pateikto sąrašo galite pasirinkti reikalingas įmones ir atspausdinti jų suvestines. Jūsų pasirinkimas yra užfiksuojamas, todėl jau vykdant kitą pasirinkimą yra būtina atlikti “valymą”.

Kad atlikti “valymą”, įeiniate į komandinį rėžimą **Servisas** ir pasirenkate rėžimą **Valymas**. Dabar, sugrįžę į bet kurį komandinį rėžimą, galėsite pasirinkti naujus objektus (pasirinkus objektą, ties juo atsiranda žymė =>).

Pasirinkus rėžimą **Teršalų valymas**, programa suformuoja suvestinę “Iš stacionarių šaltinių išsiskiriančių teršalų valymas”. Išėjus iš suformuotos suvestinės lango (tai atliekama klavišu Esc), ekrane pasirodo informacijos langas: “Ar formuoti failus spausdinimui?”. Renkate T, jei formuosite failus ir N, jei ne. Po to ekrane išsišviečia informacijos langas “Ar spausdinti T/N?”. Jei spausdiname, renkame T, jei N - ne.

Pasirinkus rėžimą **Teršalų struktūra**, galima gauti suvestines pagal vieną iš pjūvių:

Miestas(rajonas)
Regiono departamentas
Ūkio šaka
Lietuva
Apskritis

Pasirinkus vieną iš pjūvių, programa suformuoja suvestinę “Iš stacionarių šaltinių išmetamų medžiagų struktūra (%)”. Taip pat suformuoja suvestinę “Iš stacionarių šaltinių

išmetamų medžiagų struktūra (tonos/metus)". Suvestinių formavimo ir spausdinimo tvarka analogiška aprašytai anksčiau.

Pasirinkus režimą **Statistika pagal pasirinkimą** ir vieną iš pjūvių, gauname meniu:

Teršalas
Teršalų toksiškumo klasė
Teršalai ir teršalų grupės
Teršalai pasirinktinai
Visi teršalai

Pasirinkus režimą **Teršalas**, teršiančią medžiagą pasirenkame iš teršiančių medžiagų sąrašo, kuris pateikiamas ekrane. Suformuojama suvestinė:

Duomenys išrinkus dalį teršalų (pvz. acetaldehidas)

Teršalų išmetimas į atmosferą, jų valymas ir utilizavimas (t/metus).

Šios suvestinės failų formavimo ir spausdinimo tvarka ta pati.

Pasirinkus režimą **Teršalų toksiškumo klasė**, pasirinkus vieną iš pjūvių, ekrane išsišviečia informacinis langas "Nurodykite toksiškumo klasę". Nurodžius pvz. 1 (yra 1-4), programa suformuoja suvestinę:

Duomenys išrinkus dalį teršalų - medžiagos, kurių toksiškumo klasė 1.

Teršalų išmetimas į atmosferą, jų valymas ir utilizavimas (t/metus).

Šios suvestinės failų formavimo ir spausdinimo tvarka analogiška.

Pasirinkus režimą **Teršalai ir teršalų grupės**, programa pasiūlo meniu:

Viso kietų dalelių
Kitos skystos ir dujinės medžiagos
Lakieji organiniai junginiai
Fluoro junginiai
Acetonas
Toluolas
Ksilolas
Benzolas
Anglies monoksidas
Azoto oksidas
Sieros dioksidas
Mikroorganizmai

Pasirinkus vieną iš šitų režimų suformuojama suvestinė:

Duomenys išsirinkus dalį teršalų - medžiagų grupę (pvz. viso kietų dalelių)

Teršalų išmetimas į atmosferą, jų valymas ir utilizavimas (t/metus). Šios suvestinės failų formavimo ir spausdinimo tvarka analogiška.

Pasirinkus režimą **Teršalai pasirinktinai**, ekrane gauname teršiančių medžiagų sąrašą, iš kurio išsirenkame vieną arba kelias, mus dominančias teršiančias medžiagas. Norimą teršiančią medžiagą pažymime klavišu Enter (šalia pažymėtos medžiagos atsiranda ženklas =>. Norint panaikinti pažymėjimą reikia pakartotinai nuspausti klavišą Enter. Baigti teršiančių medžiagų išrinkimą su klavišu Esc. Jūsų pasirinkimas yra užfiksuojamas, todėl jau vykdant kitą pasirinkimą būtina atlikti "valymą". "Valymas" yra atliekamas išėjus į pagrindinį meniu. Įeiname į komandinį režimą **Servisas** ir pasirinkę režimą **Valymas**, paspaudžiame Enter.

Suformuojama suvestinė:

Duomenys išrinkus dalį teršalų - (pvz. angliavandeniliai (A), angliavandeniliai (C)...)

Teršalų išmetimas į atmosferą, jų valymas ir utilizavimas (t/metus). Šios suvestinės failų formavimo ir spausdinimo tvarka analogiška.

Pasirinkę režimą **Duomenys apie objektus**, turime meniu:

Teršalas
Teršalų toksiškumo klasė
Teršalai ir teršalų grupės
Teršalai pasirinktinai
Visi teršalai

Pasirinkus pvz. režimą **Teršalas**, suformuojama suvestinė:

Objektai, išmetantys šiuos teršalus (pvz. acetonas)

Objektai surašiuojami pagal išmetamą teršiančios medžiagos kiekį. Galimi pjūviai - miestas(rajonas), regiono departamentas, ūkio šaka, apskritis. Šių suvestinių failų formavimo ir spausdinimo tvarka analogiška.

Pasirinkus pagrindiniame meniu režimą **Skirstymas**, atsiranda meniu:

Rajonui
Regionui
Objektui
Objekto formos
Baigti

Pvz. pasirinkus režimą **Rajonui**, pasirinkto rajono duomenys išvedami ...\\REZ. Taip pat galima išskirti regiono departamento duomenis.

Pasirinkus režimą **Objektui**, įvedus objekto kodą (arba suradus kodą iš konteksto, arba išsirinkus iš pateikto sąrašo), ekrane turime:

1. A Teršalų išmetimas į atmosferą, jų valymas ir utilizavimas.
B Forma Nr. 1 įvesta su klaidomis.
2. C Teršiančių medžiagų išmetimo šaltinių charakteristikos.
D Forma Nr. 2 įvesta su klaidomis.
3. E Dujų-dulkių valymo įrenginių darbo rodikliai.
F Forma Nr. 3 įvesta su klaidomis.
4. G Teršalų išmetimo į atmosferą mažinimo priemonių vykdymas.
H Forma Nr. 4 įvesta su klaidomis.
5. K Įmonių mobilių teršimo šaltinių išmetimai.
Forma Nr. 5 įvesta su klaidomis.

Pašviesintos juostelės rodo, kokioms formoms yra suvesti duomenys. Išsirinkę norimą formą, fiksuojame pasirinkimą klavišu Enter. Duomenys išvedami:

```
C:\REZ\EIS\ATMOSFER\DBF  
C:\REZ\EIS\ATMOSFER\DBF_FALS  
C:\REZ\EIS\ATMOSFER\TEMP
```

Pasirinkus režimą **Objekto formos**, galima išvesti išskirto objekto bet kurią formą. Ekrane matome užpildytų formų sąrašą, pasirinkimą fiksuojame klavišu Enter, ekrane matome suformuotą norimos formos lentelę. Šių suvestinių failų formavimo ir spausdinimo tvarka analogiška.

Pasirinkę pagrindiniame meniu režimą **Servisas**, ekrane gauname:

Suformuoti duomenys
Teritorinė priklausomybė
Atsiskaitę organizacijos
Saugojimas
Perkodavimas
Sisteminis
Atmintinė
Valymas
Baigti

Pasirinkus režimą **Atsiskaitę organizacijos**, formuojama suvestinė:

Informacija apie objektus

Suvestinės failų formavimo ir spausdinimo tvarka analogiška.

Archyvuojant duomenis į kietą diską (**servisas-saugojimas**), sistema atsimena duomenų vietą ir pagal metus leidžia juos panaudoti.

Pvz. turim duomenis už ataskaitinius 1995 m., pasirinkus režimą **saugojimas**, duomenys saugomi:

C:\REZ\1995\EIS\ATMOSFER\DBF
C:\REZ\1995\EIS\ATMOSFER\DBF_FALS
C:\REZ\1995\EIS\ATMOSFER\TEMP

Mobilių teršalų suvestines formuoja programa **mob_or.exe**, kuri randasi \EIS\ATMOSFER\PROGRAM\ (žiūr. priedas Nr. 1). Šios programos pagrindinis meniu:

Duomenų įvedimas Rezultatai Servisas Pagalba Baigti

Pasirinkę režimą **Rezultatai**, ekrane gauname meniu:

**Regiono duomenys
Duomenys rajonui
Duomenys objektui
Komponentai
Baigti**

Pasirinkus režimą **Regiono duomenys**, programa suformuoja suvestinę:

Mobilių teršimo šaltinių emisija Lietuvoje.

Suvestinės failų formavimo ir spausdinimo tvarka tokia pati.

Pasirinkus režimą **Duomenys rajonui**, programa pateikia miestų(rajonų) sąrašą, iš kurio pasirenkate reikalingą miestą(rajoną). Programa suformuoja suvestinę:

Mobilių teršimo šaltinių emisija pasirinktame mieste(rajone).

Pasirinkus režimą **Duomenys objektui**, leidžiama pasirinkti norimą objektą ir programa suformuoja suvestinę:

Mobilių teršimo šaltinių emisija pasirinktam objektui.

Pasirinkus režimą **Komponentai**, programa suformuoja suvestinę pagal atskiras mobilių teršimo šaltinių grupes. Kiekvienoje mobilių teršimo šaltinių grupėje yra visos įmonės, organizacijos, įstaigos, akcinės bendrovės, kurios atliko ir užpildė atmosferą teršiančių medžiagų apskaitą, nepriklausomai nuo mobilių teršimo šaltinių skaičiaus. Kiekvienai jų suformuojami duomenys apie teršalus, kuriuos į atmosferą išmeta mobilūs teršimo šaltiniai.

Pagrindiniame meniu, pasirinkus režimą **Servisas**, matome:

**Duomenys apie objektus
Sujungimas
Indeksavimas
Perkodavimas**

Atmintis Baigti

Pasirinkus režimą **Duomenys apie objektus**, programa pateikia suvestinę:

Objektai, atsiskaitę už mobilius oro teršalus (pagal suvestus duomenis).

Pasirinkus režimą **Duomenų išvedimas**, programa išves domenis į disketę.

Pasirinkus režimą **Sujungimas**, programa prijungia prie pagrindinės mobilių teršimo šaltinių duomenų bazės, mobilių teršimo šaltinių duomenų bazę, esančią disketėje.

Pasirinkus režimą **Perkodavimas**, programa pateikia ekrane katalogus. Išsirenkame tą katalogą ir tą failą, kurio lauką norime perkoduoti. Pasirinkus norimą failą, ekrane parodoma failo struktūra. Pasirinkus (pvz.: failas - atas.dbf, laukas - OK (objekto kodas)) reikiamą parametą, paspaudus klavišą Enter, ekrane matome perkodavimo programos meniu. Pasirinkame režimą NAUJAS. Lauke "Įveskite pradinį kodą" - vedamas kodas, kuris norimas perkoduoti; lauke "nurodykite rezultatą" - vedamas naujas kodas. Klavišo Tab pagalba galima pasirinkti vieną iš režimų: RINKTI, PERKODUOTI, TAISYTI, KARTOTI.

Įvedus visus kodus pakeitimui, pasirenkame režimą PERKODUOTI. Pasirinktą režimą fiksuojame klavišu Enter. Programa perkoduoja visas pasirinkto lauko reikšmes jūsų įvestais naujais kodais visuose failuose direktorijoje.

PANAUDOTI APIBRĖŽIMAI

DLT - didžiausia leidžiama tarša ataskaitiniams metams.

LLT - laikinai leidžiama tarša ataskaitiniams metams.

Prie kai kurių teršalų pavadinimų pažymėtos raidės reiškia:

(A) - teršalai, išsiskiriantys gaminant šiluminę ir elektros energiją. Tai visų rūšių ir įvairios paskirties katilinių išmetami teršalai;

(B) - tai teršalai, išsiskiriantys gamybiniuose procesuose deginant organinį kurą (degimo krosnys, stiklo lydymo krosnys ir pan.);

(C) - tai teršalai, išsiskiriantys cheminių reakcijų metu.

Iš viso kietų - visų medžiagų, kurios patenka į atmosferą kietu pavidalu, bendra suma.

Iš viso skystų ir dujinių - nurodoma visų teršalų, kurie išmetami į atmosferą skystu ar dujiniu pavidalu, bendra suma.

Teršalų išskyrimo šaltinis - objektas, kuriame susidaro teršalai (technologinis įrenginys, aparatas, žaliavos ar produkcijos pakrovimo-iškrovimo aikštelės, kuro saugyklos, pramoninių ar buitinių atliekų sąvartynai ir t.t.).

Atmosferos teršimo šaltinis - objektas, iš kurio teršalai patenka į atmosferą.

Organizuota teršalų emisija - tai emisija per tam specialiai skirtus įrenginius (ventiliacijos sistemos, kaminai, stoglangiai ir pan.).

Neorganizuota teršalų emisija - tai nekryptingas dujų srautas (pažeidus įrenginių hermetiškumą, nesant arba neefektyviai veikiant produktų pakrovimo-iškrovimo ar

saugojimo vietose dujų traukos įrenginiams dulkančių medžiagų susikaupimo vietose, atviruose garavimo paviršiuose ir t.t.).

Mobilūs teršimo šaltiniai - transporto priemonės, o taip pat ir kiti judantys mechanizmai, turintys vidaus degimo variklius.

SPECIALIŲ KLASIFIKATORIŲ APRAŠYMAS

Dirbant su duomenimis, tiek pildant formą ATMOSFERA, tiek suvedinėjant duomenis į kompiuterį, naudojami klasifikatoriai. Specialieji klasifikatoriai jungia atskiras duomenų grupes į vientisą struktūrą pagal atitinkamus indeksus. Naudojami šie klasifikatoriai:

- dlk_atm.dbf** - teršalų cheminių pavadinimų sąrašas;
- objektas.dbf** - įmonių klasifikatorius. Įmonės užkoduotos septynženkliais skaitmeniniu kodu;
- valir.dbf** - dujų-dulkių valymo įrenginių sąrašas;
- apskrit.dbf** - apskričių pavadinimų sąrašas;
- regpav.dbf** - regionų departamentų pavadinimai
- sakos.dbf** - pramonės šakų pavadinimai
- terit.dbf** - miestų(rajonų) pavadinimų sąrašas.

SISTEMOS ATMOSFERA FAILŲ STRUKTŪRA

C:\

